

راهکارهای ازدواج به هنگام طلاب خواهر

زینت عمادی^۱

راضیه میرعلی ملک^۲

چکیده

ازدواج در فرهنگ اسلامی از اهمیت وافری برخوردار بوده در آیات و روایات متعدد به آن پرداخته شده است و عدم توجه به آن نیز مورد نکوهش واقع شده است. ازدواج از آثار و فوایدی همچون تکامل فردی و اجتماعی برخوردار بوده و ترک آن زیان‌های زیادی از جمله ضررهای روحی و جسمی را به دنبال خواهد داشت. مقاله حاضر با هدف واکاوی علل تأخیر ازدواج و با روش کتابخانه‌ای به شناسایی عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج در جامعه کنونی پرداخته و در نهایت سه عامل را به عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر در این حوزه شناسایی و مؤلفه‌های مرتبط با آن را مورد بررسی قرار داده است. در عوامل فرهنگی مؤلفه‌هایی همچون کم رنگ شدن ارزش‌های معنوی و آداب نامناسب فرهنگی و در عوامل اجتماعی به مؤلفه‌هایی مانند: افزایش جرم و آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی و طولانی بودن تحصیلات و در عوامل اقتصادی به مؤلفه‌هایی مانند: نداشتن شغل مناسب، افزایش تورم و داشتن توان اقتصادی دختران اشاره گردیده و سپس این عوامل تبیین و راهکارهایی در راستای خروج از آن‌ها ارائه گردید.

کلیدواژه‌ها: راهکار، ازدواج، خانواده، جامعه، فواید ازدواج.

۱. سطح ۳ رشته مطالعات زنان، موسسه عالی بانو مجتهد امین (ره) اصفهان

۲. مدرس حوزه و دانشگاه و پژوهشگر حوزه زن و خانواده

مقدمه

حاصل مطالب به دست آمده از مقاله، این است که فرهنگ سازی امری مهم برای پرداختن به مسئله ازدواج جوانان است و در این راستا باید آثار و برکات ازدواج به موقع و آسان در جامعه تبیین و به عوامل و نتایج ازدواج دیر هنگام که در جامعه آثار مخربی بر جای می گذارد، پرداخته شود.

تأخیر در ازدواج جوانان زمینه ساز افزایش آسیب های اجتماعی در جامعه است، خانواده نباید از حمایت جوان غافل شود، باید از سطح توقعات و هزینه های بالای مراسم ازدواج کاسته شود و با این امر در فرهنگ سازی ازدواج آسان بین خانواده ها و جامعه ایفای نقش شود.

مطالعه کاهش سن ازدواج طلاب خواهر سطح ۳، نشان می دهد؛ برنامه ریزی های کلان فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، می تواند نقش مؤثری در رفع عوامل افزایش سن ازدواج در طلاب خواهر سطح ۳ شهر اصفهان ایفا کند، که در پژوهش حاضر، مضامین استخراج شده در سه قالب کلی عوامل اقتصادی- فرهنگی، طلبگی، دسته بندی شده است که در ذیل، راه کارهایی جهت کاهش سن ازدواج طلاب خواهر بر اساس آن مطرح می شود.

پیشینه تحقیق

امروزه تحقیقات و محتوای فراوانی در راستای ازدواج و اهمیت آن ارائه شده، و بیانگر این است که علل زیادی باعث بالا رفتن سن ازدواج جوانان خصوصاً افراد تحصیل کرده می شود که این علل در برخی از مقالات مورد بررسی قرار گرفته است از جمله: مقاله «بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه ایلام» نوشته طاهری و دیگران (۱۳۹۵) که علل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است. تغییر سبک زندگی، آداب و رسوم های نامناسب، بالا رفتن سطح توقعات فردی و خانوادگی و به طور کلی فردگرایی در مقاله ای با عنوان «علل و راه حل های تأخیر در ازدواج جوانان» نوشته نیک منش و دیگران (۱۳۸۵) مورد بررسی قرار گرفته است؛ و تأثیر رسانه ها و فرهنگ غربی، اشتغال زنان در بازار کار نیز در مقاله «تحول سن ازدواج در ایران و عوامل جمعیتی مؤثر بر آن» اثر کاظمی پور (۱۳۸۳) مورد کاوش قرار گرفته است.

ارتجاعی و عزیززاده (۱۳۹۵) در مقاله «بررسی عوامل اقتصادی و فرهنگی مؤثر در سن ازدواج در ایران مطالعه میان استانی»، بیکاری، تورم، رشد مخارج خانوار، سطح درآمد استان و تحصیلات را مورد بررسی قرار

داده؛ و از بین رفتن نشاط در بین جوانان و ابتلا به وسواس زیاد در انتخاب همسر، مشکل آفرینی فرزندان بزرگ و ازدواج نکرده در خانه، افزایش اضطراب و نگرانی - بخصوص در دختران - بلامتکلیفی، از دست رفتن طراوت و زیبایی، در مقاله ای با عنوان «سن ازدواج چرا افزایش یافته است؟» نوشته صادقان (۱۳۸۰) مورد کاوش قرار داده است.

زهره نیک منش و یحیی کاظمی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر در افزایش سن ازدواج در جوانان و راه‌حل‌های مؤثر برای رفع این مشکل» پرداخته و نشان دادند که فرصت‌های ازدواج برای دختران دارای تأخیر در ازدواج نسبت به پسران بیشتر فراهم بوده و دختران مهم‌ترین دلیل ازدواج نکردن خود را نیافتن فرد مورد علاقه و ادامه تحصیل معرفی کرده‌اند. پسران مشکلات اقتصادی و بیکاری را دلیل عدم ازدواج خود مطرح کرده‌اند.

میرسندسی و محمدی قلعه سفیدی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی رابطه تحصیلات زنان با افزایش سن ازدواج آن‌ها و راهکارهای پیشگیری از آن با تأکید بر رویکرد اسلامی» به این نتیجه رسیدند که بین تحصیلات زنان متعهد و سطح توقعات اقتصادی دختران شهرها، رابطه معنادار منفی و معکوس وجود دارد؛ به عبارت دیگر؛ هر چند سطح تحصیلات آن‌ها بالاتر می‌رود، سطح توقعات اقتصادی‌شان در زندگی کمتر می‌شوند. همچنین بین میزان تحصیلات زنان متأهل و میزان فشارهای اجتماعی، رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد؛ بدین معنی که با افزایش سطح تحصیلات، میزان فشارهای اجتماعی بیشتر می‌شود و فرد تمایل بیشتری به ازدواج دارد.

عباس رجبی (۱۳۸۶) در مقاله تحت عنوان «سن ازدواج؛ عوامل افزایش و راهبرد کاهش آن» یکی از معضلات مهم جامعه بشری را بالا رفتن سن ازدواج معرفی کرد؛ و با افزایش سن ازدواج جوانان مشکلات فراوانی همچون افسردگی و ناامیدی و تصمیم به عدم ازدواج به خاطر کاهش میل به ازدواج، بی‌دقتی در انتخاب همسر به دنبال داشته است.

با توجه به آنچه بیان شد، در این مقاله، در حد مقدور و به اختصار، ضمن پردازش به مقوله پراهمیت ازدواج در روایات و احادیث، به زیان‌های ترک ازدواج و آثار و فواید آن در آموزه‌های دینی و عوامل مؤثر بر تأخیر روند ازدواج جوانان اشاره خواهد شد.

۱- تبیین برکات ازدواج بهنگام و ارائه راهکارهای آن در بین طلاب خواهر

فرهنگ‌سازی امری مهم برای پرداختن به مسئله ازدواج جوانان است و در این راستا باید آثار و برکات ازدواج به‌موقع و آسان در جامعه تبیین و به عوامل و نتایج ازدواج دیرهنگام که در جامعه آثار مخربی بر جای می‌گذارد، پرداخته شود.

منظور از رواج ازدواج آسان، عجله کردن در اصل ازدواج نیست، بلکه باید مراسم و تشریفات ازدواج آسان گرفته شود، توقع خانواده‌ها و جوانان پایین بیاید و مسئولان نیز برای رواج ازدواج آسان از نسل جوان حمایت کنند، به این منظور که زمینه اشتغال و مسکن جوان که امروزه معضلی بزرگ در جامعه و پیش روی نسل جوان است؛ فراهم شود.

جوانان در ازدواج باید انتخاب درست داشته باشند چراکه این مهم در تحکیم پایه زندگی نقش‌آفرین است، ازدواج باید بر مبنای شناخت اولیه و هم‌سطح بودن خانواده‌ها شکل بگیرد تا جلوی مشکلات و آسیب‌های پس از تشکیل خانواده گرفته شود. (زمانی، ۱۳۹۹، ص ۶)

راهکارهای خرد در زمینه ازدواج مطرح می‌شود که نسبت به آن‌ها متصدیان حوزه‌های علمیه خواهران باید برنامه‌ریزی نمایند این راهکارها به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد:

الف: اهل بیت (علیهم‌السلام)، بهترین الگو برای ازدواج موفق

در این آشفته‌بازاری که با رسومات غلط و رفتارهای نادرست، ازدواج پاک و آسمانی به به فراموشی سپرده شده است، لازم است بار دیگر با بازخوانی سیره و سخنان اهل بیت (علیهم‌السلام) به این گوهر ناب توجه شود و برکت به زندگی‌های سرد و بی‌رونق بازگردد. در سیره و سخنان اهل بیت (علیهم‌السلام) معیارهای کلی که باید در ازدواج و زندگی زناشویی مدنظر قرار گرفته شود به‌وفور یافت می‌شود که دل سپردن به آن‌ها می‌تواند ما را از مشکلاتی که امروزه با آن‌ها سروکار داریم جدا کند و ازدواج را برای ما همانند ریلی قرار دهد که قرار است قطار توانمندی‌های ما را به ایستگاه شکوفایی و سعادت برساند. (صادقیان، ص ۵).

ازدواج سنتی حسنه و ارزشمند بوده است و لازمه ازدواج به‌موقع، توجه خانواده‌ها به جوانان و امر ازدواج، فراهم کردن زمینه ازدواج آسان و پیروی از سیره بزرگان دین و ائمه اطهار (علیهم‌السلام) است. ازدواج به‌موقع جوان، در کاهش آسیب‌های اجتماعی مؤثر بوده و در ایجاد تعهد و ارتقای اخلاق و معنویت در جامعه نقش‌آفرین است، امروزه مشاهده می‌شود که دشمنان نظام جمهوری اسلامی با ابزارهای مختلف درصدد به گمراهی کشاندن جوانان و رواج بی‌بندوباری و افزایش آسیب‌های اجتماعی در جامعه هستند.

تأکید و ترغیب‌هایی که از ناحیه آیات و روایات در زمینه ازدواج وارد شده و بر اهمیت و ضرورت آن دلالت دارد، به چند دسته تقسیم می‌شود:

الف - مذمت مجرد ماندن و عدم اختیار همسر؛ بر اساس این نصوص، از مجرد بودن به شدت نهی شده تا جایی که در اجر و پاداش عمل افراد مجرد و افرادی که دارای همسر هستند، تفاوت زیادی قائل شده است. مقدس اردبیلی در ذیل آیه «وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنِّي وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ...» و اگر بترسید که مبدا درباره یتیمان (ازدواج با دختران یتیم) مراعات عدل نکنید پس آن کس از زنان را به نکاح خود در آرید که شمارا نیکو (و مناسب با عدالت) است: دو یا سه یا چهار (نه بیشتر) ...» (سوره نساء (۴) آیه ۳). می‌نویسد: «از این آیه فهمیده می‌شود که ازدواج نکردن برای همیشه، کار شایسته و خوبی نیست؛ این نکته به دست می‌آید که مجرد زندگی کردن مذمت شده و به ازدواج اهمیت داده شده است.» (مقدس اردبیلی، بی‌تا، ص ۵۱۰)

ب - تأکید بر تشویق و ترغیب دیگران به ازدواج؛ قرآن به مؤمنین دستور می‌دهد زنان و مردان را به همسری یکدیگر درآورید و نگذارید زنان و مردان مجرد باقی بمانند. «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ؛ و البته باید مردان بی‌زن و زنان بی‌شوهر و کنیزان و بندگان شایسته خود را به نکاح یکدیگر درآورید.» (سوره نور (۲۴) آیه ۳۲). آیه مذکور تشویق می‌کند که وسایل و مقدمات ازدواج دیگران را فراهم کنید؛ خواه زن یا مرد باشد؛ زیرا «أَنْكِحُوا» به معنی زن دادن و شوهر دادن است. در این زمینه روایات زیادی نیز وارد شده است که به یک نمونه اشاره می‌شود: «امام صادق (علیه السلام) مَن زَوْجَ أَعَزَّابَا كَانَ مِمَّنْ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر کس بی‌زنی را همسر دهد از جمله کسانی است که خداوند در روز قیامت به او نظر می‌افکند.» (حرالعالمی، باب ۱۲، ح ۱).

ج - عدم هراس از فقر مالی؛ خداوند متعال می‌فرماید: «إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ؛ اگر آن مردان و زنان فقیرند خدا به لطف و فضل خود آنان را بی‌نیاز و مستغنی خواهد فرمود.» (سوره نور (۲۴) آیه ۳۲) بنابراین هرگز نباید ترس از فقر، مانعی برای ازدواج باشد. «الْإِمَامُ الصَّادِقُ (علیه السلام) مَن تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْفَقْرِ فَقَدْ أَسَاءَ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ؛ هر که از ترس تهی دستی ازدواج نکند، به خداوند عزَّ و جلَّ گمان بد برده است.» (حرالعالمی، ح ۲). خداوند عزَّ و جلَّ می‌فرماید: «اگر تهیدست باشند، خداوند از فضل خود توانگرشان می‌سازد.» (سوره نور (۲۴) آیه ۳۲).

رسانه‌ها نقش مؤثری در جلوگیری از ریخت‌وپاش و هزینه‌های غیرضروری در ازدواج دارند و باید برای جوانان انتقادات و تحلیل‌های درستی از این ریخت‌وپاش‌ها نشان دهند و یک فرهنگ صحیح درست و منطقی را در اذهان و افکار عمومی ایجاد کنند. متأسفانه بعضی از سریال‌های صداوسیما بر اساس اهداف ارزشمندی تهیه می‌شود ولی به بعضی زوایا توجه نمی‌کنند و ازجمله این زوایا جمعیت خانواده‌هایی است که در داخل فیلم‌ها و سریال‌های ایرانی نشان داده می‌شود که بعضاً هم با تشریفات خانواده‌ها بدآموزی‌هایی را دارد.

نقش رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه ملی در ترویج فرهنگ ازدواج و ازدیاد نسل نقشی ویژه است، رسانه را یکی از ابزارهای مؤثر در گسترش مقوله‌های فرهنگی بوده و متأسفانه گاهی آن‌قدر به این ابزار دامن می‌زنند که اراده و هدایت الهی را فراموش می‌کنند.

طرح مباحث تسهیل امر ازدواج، ساخت برنامه‌هایی ویژه خانواده، ساخت برنامه‌هایی با موضوعات اجتماعی بهره‌مندی از کارشناسان و مشاورین مسائل خانواده و ازدواج از بین خواهران طلبه در صداوسیما می‌تواند در ازدواج به هنگام مؤثر باشد. (سایت پرسمان اداره تبلیغ نوین)

الف: سیاست گذاری های رسانه‌ای در جهت بازنمایی منزلت اجتماعی طلاب خواهر

منزلت در لغت به معنای مرتبه، مقام و رتبه معنا شده است. در اصطلاح نیز یعنی نفوذ و اعتباری که دیگران به شخصی منتسب می‌کنند؛ به جهت خصایصی که دارد. در جامعه‌شناسی، به هنگام بحث درباره منزلت، این مفهوم مترادف با پایگاه اجتماعی گرفته می‌شود. این جایگاه و شأن را جامعه به گروه و افراد می‌دهد. بنابراین با این تعریف، منزلت چیزی نیست که خود روحانیت برای خودش تعریف کرده باشد، بلکه این جایگاه از جامعه و اجتماع به آن‌ها داده شده است.

نکته بعدی اینکه منابع منزلت چیست؟ موقعیت‌های اجتماعی، قدرت، شامل هر نوع قدرتی و موارد دیگر، می‌تواند از منابع منزلت باشد. بحثی نیز در اینجا تحت عنوان قشربندی مطرح است. حال این قشر و قشربندی یعنی چه؟ و آیا روحانیت قشری از اقشار جامعه است؟ و اگر چنین است، روحانیت در چه تعریف و نظریه‌ای می‌تواند قشر محسوب شود. قشر و قشربندی به معنای جا دادن اشیا یا گروه‌ها به عنوان یک موقعیت مافوق یا مادون خط امتداد است. بنابراین قشربندی، هرگونه عدم تساوی یا نابرابری مشخصی است که میان گروه‌هایی از انسان‌ها برقرار می‌شود. حال این نابرابری‌ها ممکن است ناشی از نتایج غیرارادی فرایندها، یا چیز دیگر باشد.

توجه ویژه به وضعیت اطرافیان، زمینه‌سازی و اقدامات لازم برای حفظ سلامت جامعه و خانواده ساده زیستی، دوری از تجملات دنیایی، خصیصه مردمی بودن، حضور بی‌آلایش در میان آن‌ها، حضور در عرصه سیاسی فارغ از هرگونه حزب گرایی و خوش‌حلقی می‌تواند به کاهش یا افزایش منزلت اجتماعی روحانیت بینجامد.

حضور مستمر روحانیت در میان مردم خیلی مهم است، همین امر بر منزلت و جایگاه روحانیت تأثیر جدی گذاشته است، کنج‌گزینی زمینه گسستگی جامعه از متن دین است. (نجفی، ص ۱۵۸ - ۲۶۰). می‌توان از طریق رسانه مراحل شکوفایی و نقش‌آفرینی بانوان طلبه در عرصه‌های مختلف اجتماعی را ترسیم کرد و همچنین در گام دوم انقلاب اسلامی نیز قدم‌های بسیار خوبی در زمینه نقش‌آفرینی زنان طلبه در مسائل مرتبط با خود در حال برداشتن است و لازم است در زمینه ارتقای جایگاه اجتماعی زنان طلبه، الگوهای اسلامی از بین زنان و دختران طلبه در رسانه بازنمایی شود.

رسانه با معرفی بانوان طلبه که ضمن ازدواج به هنگام و ساده، به امر تحصیل و علم پرداخته و در زمینه‌های مختلف علمی و پژوهشی به مراتب عالی رسیده‌اند؛ هم به جایگاه و منزلت بانوان طلبه و هم ترویج ازدواج به هنگام پرداخته است.

لزوم سرعت بخشی به رفع موانع نقش‌آفرینی اجتماعی زنان طلبه؛ چراکه جامعه بازخوانی و خوانش جدید جایگاه زن را می‌طلبد و باید حوزه‌های علمیه در این بازخوانی پیش‌گام باشند تا از غلبه نگاه‌های دارای انحراف جلوگیری شود.

همان‌طور که بیان شد می‌توان با تبیین ازدواج و آثار و فواید آن و ذکر معایب تأخیر در ازدواج در رسانه و بازنگری در کتب درسی حوزه‌های علمیه خواهران و به دست آوردن جایگاه اصلی طلاب خواهر در جامعه، مروج ازدواج به هنگام طلاب بود.

نتیجه‌گیری

فرهنگ‌سازی امری مهم برای پرداختن به مسئله ازدواج جوانان است و در این راستا باید آثار و برکات ازدواج به‌موقع و آسان در جامعه تبیین و به عوامل و نتایج ازدواج دیر هنگام که در جامعه آثار مخربی بر جای می‌گذارد، پرداخته شود.

پژوهش حاضر با هدف مطالعه راهکارهای ازدواج به‌هنگام طلاب خواهر در جامعه کنونی پرداخته و در نهایت از جمله فرایندهای مهم، تبیین برکات ازدواج به‌هنگام و ارائه راهکارهای آن در بین طلاب خواهر، موجب ازدواج به هنگام است. مانند: اهل بیت (علیهم‌السلام)، بهترین الگو برای ازدواج موفق، گسترش فرهنگ قناعت

و ساده زیستی، تبیین آثار و برکات ازدواج در خانواده‌ها، احیای سنت واسطه‌گری در ازدواج، تغییر نگرش افراد نسبت به عدم منع ازدواج در کنار تحصیل، تشکیل قرض‌الحسنه در حوزه‌ها و آگاه‌سازی خانواده‌ها در خصوص آثار منفی مهریه سنگین از مصادیق تبیین برکات ازدواج به‌نگام است. از جمله بازنگری در متون تحصیلی در راستای ترویج ازدواج آسان از راهکارهای ازدواج طلاب واقع شده است و مواد تحصیلی و مسائل مرتبط با آموزش و خوابگاهی بودن حوزه‌ها در امر افزایش ازدواج به‌نگام مؤثر می‌باشند. تأثیر رسانه در ترویج فرهنگ ازدواج به‌نگام و سیاست‌گذاری‌های رسانه‌ای در جهت بازنمایی منزلت اجتماعی طلاب خواهر علاوه بر ازدواج، در افزایش منزلت و جایگاه طلاب در جامعه هم تأثیر دارد.

با توجه به محدودیت‌های مکانی خاص در انجام تحقیقات کیفی، تعمیم دادن نتایج آن بر تمام جامعه آماری مشکل است به نظر می‌رسد مطالعات تجربی در مورد عوامل تأخیر ازدواج طلاب خواهر در دوره‌های زمانی متفاوت، در نقاط مختلف مکانی، نتایج متفاوت یا در برخی موارد، مشابه از آن به دست خواهد آمد بر این اساس پیشنهاد می‌شود تحقیقات در خصوص کاهش سطح کمال طلبی، هویت بخشی اجتماعی بیشتر به طلاب خواهر، از بین بردن سنت‌های غیر اسلامی، تا باز شناسایی الگویی تجربی منسجم در رواج الگوهای فرهنگی صحیح ازدواج آسان و پایین آوردن هزینه‌های زندگی و حفظ خانواده اسلامی در راستای اصول و معیارهای دین اسلام ادامه یابد تا بتوان با ارائه محتوای آموزشی متناسب آن جامعه و حل زیر سازهای مؤثر در ازدواج به‌نگام طلاب خواهرافزوده شود و در این راستا می‌تواند تلاش بیشتری از سوی سیاست‌گذاران مسئول و مؤسسات حمایتی از ازدواج بیش تر از پیش صورت پذیرد تا پیامد ازدواج به‌نگام نمود بیشتری نماید.

پیشنهادهایی جهت ازدواج به‌نگام طلاب خواهر

۱- لزوم وجود اتاق فکر در حوزه‌ها برای بررسی جایگاه و منزلت روحانیت و استفاده مناسب حوزه.

۲- کاهش سطح کمال طلبی.

۳- از بین بردن سنت‌های غیر اسلامی.

۴- رواج الگوهای فرهنگی صحیح ازدواج آسان.

۵- هویت بخشی اجتماعی بیشتر به طلاب خواهر

۶- بهینه‌سازی نظام تعلیم و تربیت طلاب در حوزه‌های علمیه.

۷- متناسب بودن متون و درس‌واره‌های حوزه با نیازهای زمان.

۸- لزوم توجه به شاخصه‌های اصلی منزلت‌یابی طلاب و پرهیز از ثروت و نظایر آن.

- ۹- حمایت حوزه‌های علمیه از تولیدکنندگان محتوای ازدواج صحیح و آسان به صورت فیلم، کلیپ، صوت، نوشته و غیره.
- ۱۰- تشویق و ترغیب خیران در امور تسهیل ازدواج.
- ۱۱- اهتمام ورزیدن بزرگ‌ترها به احیای واسطه‌گری در ازدواج.
- ۱۲- ارائه امکانات و کالاهایی که برای ازدواج ضروری توسط حوزه‌های علمیه.
- ۱۳- ساخت مسکن‌هایی توسط حوزه‌های علمیه و خیرین جهت اسکان طلاب متأهل.
- ۱۴- قائل شدن امتیازهایی برای طلاب متأهل در هنگام ورود به حوزه‌های علمیه خواهران.
- ۱۵- ارائه امتیازهایی به طلاب مجرد در حال تحصیل توسط حوزه‌های علمیه در صورت ازدواج.
- ۱۶- خدمات مشاوره‌ای.
- ۱۷- پایین آوردن هزینه‌های زندگی.

منابع و مأخذ

❖ قرآن کریم (ترجمه مکارم شیرازی)

۱. الحر العاملي، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه، (تحقیق: محمدرضا الحسینی الجلالی و مترجم گروهی از محققین مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان)، ج ۱۴ و ۱۵، قم: موسسه آل البيت (لاحیاء التراث، ۱۴۱۲ ق.
۲. الكلینی، محمد بن یقوب، الکافی، (المحقق / المصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد)، ج ۵، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۶۷.
۳. جوادی، محمداسلم، "بررسی جامعه شناختی الگوهای وساطت در ازدواج"، معرفت ۱۳۸۹، ۱۰۳.
۴. قمی، محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه، من لایحضره الفقیه، (محقق و مترجم غفاری، علی اکبر)، ج ۳، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳.
۵. محمدی‌ری‌شهری، محمد، میزان الحکمة، (مترجم حمیدرضا شیخی)، ج ۸، چاپ دوم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۶۷.
۶. مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: صدرا، ۱۳۷۱.

۷. _____ مجموعه آثار ۲۴ (نهضت های اسلامی در صدساله اخیر، آینده انقلاب اسلامی ایران، قیام و انقلاب مهدی (، بخشی از ده گفتار، بخشی از پانزده گفتار)، قم: موسسه انتشارات صدرا، ۱۳۹۰.
۸. مقدس اردبیلی، احمد، زبدةالبیان فی احکام القرآن، (مترجم جعفر سبحانی)، تهران: المكتبة المرتضوية، بی تا.
۹. نجفی، وحید، بررسی وضعیت و راهکارهای ارتقاء منزلت اجتماعی روحانیت، قم: مکتب اندیشه، ۱۳۹۷.
۱۰. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، (تحقیق طیب موسوی جزایری)، ج ۱، چاپ سوم، قم: دار الکتاب، ۱۳۶۳.
۱۱. لیشی واسطی، کافی الدین ابی الحسن علی، عیون الحکم و المواعظ، ج ۱، قم: انتشارات موسسه فرهنگی دار الحدیث، ۱۳۷۶.
۱۲. متقی، علی بن حسام الدین، کنز العمال، (تصحیح و تنظیم محمود عمر دمیاطی)، ج ۱۶، بیروت: دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۹.
۱۳. جعفریان، مجید و لبافی، سمیه، "آسیب شناسی انتخاب همسر در شهر اصفهان"، زن و مطالعات خانواده، سال یازدهم، شماره ۴۲، ۱۳۹۷.
۱۴. زمانی، رحمت، "ترویج ازدواج آسان"، سایت بلاغ مازندارن، کد مطلب ۴۳۲۱۷۲، تاریخ انتشار ۱۳۹۹/۵/۱.
۱۵. صادقیان، غلامرضا، "سن ازدواج چرا افزایش یافته است؟"، روزنامه کیهان، ش ۱۷۱۳۰، ۱۹ تیر ۱۳۸۰.
۱۶. مهربانی فر، حسین، دژبرد، مهدیه و امامی، کبری، "سنت واسطه گری ازدواج (از مسأله شناسی تا توانمندسازی آموزشی)"، فصلنامه مطالعات زن و خانواده، دوره ۹، شماره ۲، ۱۴۰۰.
۱۷. سایت پرسمان اداره تبلیغ نوین، <http://hawzahnews.com/detail/News/355524>
۱۸. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از دانشجویان، مورخ ۱۳۹۳/۵/۱.